

R O M Â N I A
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
CABINETUL PREȘEDINTELUI

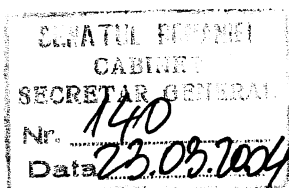
Palatul Parlamentului

Calea 13 Septembrie nr. 2, Intrarea B1, Sectorul 5, 76112 București 40, România

Telefon: (+40-1) 313-2531 Fax: (+40-1) 312-5480

Internet : <http://www.ccr.ro> E-mail: pres@ccr.ro

Dosar nr.505 D/2003 și nr.516 D/2003

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
REGISTRATURĂ GENERALĂ
Nr. 1438 / 22-03-2004

Domnului
NICOLAE VĂCĂROIU
PREȘEDINTELE SENATULUI

În temeiul prevederilor art.25 alin.(4) din Legea nr.47/1992, vă comunicăm alăturat, în copie, Decizia Curții Constituționale nr.100 pronunțată la data de 9 martie 2004, definitivă și obligatorie, prin care s-a admis excepția de neconstituționalitate ridicată de Andrei Horia Ursu în Dosarul nr.40/2003 al Curții Militare de Apel și de Nicolae Badea în Dosarul nr.4157/2003 al Tribunalului Teleorman – Secția penală, și s-a constatat că dispoziția „în cauzele în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă, dar numai în ce privește latura penală” din cuprinsul art.362 alin.1 lit.c) din Codul de procedură penală, este neconstituțională.

Vă asigurăm, domnule Președinte, de deplina noastră considerație.

PREȘEDINTE,

Prof.univ.dr. Nicolae Popa

ROMÂNIA
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

Dosar nr.505 D/2003 și nr.516 D/2003

DECIZIA nr.100
din 9 martie 2004

referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.362
alin.1 lit.c) din Codul de procedură penală

Nicolae Popa	- președinte
Costică Bulai	- judecător
Nicolae Cochinescu	- judecător
Constantin Doldur	- judecător
Kozsokár Gábor	- judecător
Petre Ninosu	- judecător
Șerban Viorel Stănoiu	- judecător
Lucian Stângu	- judecător
Ioan Vida	- judecător
Iuliana Nedelcu	- procuror
Florentina Geangu	- magistrat-asistent

Pe rol se află soluținarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor 362 alin.1 lit.c) din Codul de procedură penală, excepție ridicată de Andrei Horia Ursu în Dosarul nr.40/2003 al Curții Militare de Apel.

La apelul nominal răspunde avocat Eugenia Crângariu, pentru autorul excepției, precum și partea Eugen Grigorescu, personal și asistat de apărător ales, Ion Bunescu. Procedura legal îndeplinită.

Curtea dispune a se face apelul și în Dosarul nr.516 D/2003 având ca obiect aceeași excepție, ridicată de Nicolae Badea în Dosarul nr.4157/2003 al Tribunalului Teleorman – Secția penală. La apelul nominal, în acest dosar, răspunde avocat Anda Valeria Nedelea, pentru

autorul excepției, lipsind părțile Lina Boboc și Gheorghe Coșoveanu, față de care procedura de citare a fost legal îndeplinită.

Din oficiu, Curtea pune în discuție problema conexării celor două cauze, având în vedere că, în ambele dosare, obiectul excepției de neconstituționalitate este același.

Reprezentanții părților, precum și reprezentantul Ministerului Public nu se opun conexării cauzelor.

Curtea, deliberând, dispune conexarea Dosarului nr.516 D/2003 la Dosarul nr.505 D/2003, în temeiul art.16 din Legea nr.47/1992, republicată, conform căruia *"Procedura jurisdicțională [...] se completează cu regulile procedurii civile [...]"*, raportat la art.164 alin. 1 și 2 din Codul de procedură civilă, potrivit căruia *"[...] întrunirea mai multor pricini [...] în care sunt aceleași părți sau chiar împreună cu alte părți și al căror obiect și cauză au între dânsle o strânsă legătură [...] poate fi făcută de judecător chiar dacă părțile nu au cerut-o"*.

Cauza fiind în stare de judecată, se acordă cuvântul pe fond.

Pentru autorul excepției, Andrei Horia Ursu, apărătorul ales solicită admiterea excepției, arătând că dispozițiile art.362 alin.1 lit.c) din Codul de procedură penală, referitoare la persoanele care pot face apel, contravin prevederilor art.16 alin.(1), art.21 alin.(3) și art.124 din Constituție. De asemenea, se susține că tratarea „in rem” a restrângerii exercitării căii de atac ordinare a apelului nu exclude discriminarea părții vătămate, ca persoană participantă la procesul penal. Sub acest aspect, este de observat că, potrivit art.362 alin.1 lit.f) din Codul de procedură penală, poate face apel, fără nici o distincție derivată din principiul oficialității, orice persoană ale cărei interese legitime au fost vătămate printr-o măsură sau printr-un act al instanței, o asemenea persoană fiind și partea vătămată. Totodată, în concepția art.21 din Legea fundamentală,

accesul liber la justiție este consacrat nu numai prin dreptul egal de promovare a unei acțiuni, ci și prin dreptul la un proces echitabil, care presupune echilibru și egalitatea armelor pentru toate actele de procedură, deci și pentru promovarea acelorași căi de atac, care garantează accesul egal și liber la justiție, în toate gradele de jurisdicție, acolo unde legiuitorul le reglementează. În susținerea celor arătate depune note scrise.

Partea Eugen Grigorescu, prin apărător, solicită respingerea excepției, deoarece nu există elemente din care să rezulte contradicția textului procedural criticat ca fiind neconstituțional cu unul din textele Constituției. În susținere depune note scrise.

Pentru autorul excepției Nicolae Badea, apărătorul ales solicită admiterea excepției și constatarea că dispozițiile legale criticate sunt neconstituționale. În acest sens arată, în esență, că, „deși i se recunoaște persoanei vătămate dreptul de a se adresa justiției (art.21 din Constituție), precum și posibilitatea de a participa în procesul penal în calitate de parte vătămată (art.24 alin.1 din Codul de procedură penală), aceasta nu beneficiază de o egalitate de tratament juridic decât în prima fază a procesului penal, aceea a judecării în primă instanță, în celelalte faze ale procesului penal, în apel și în recurs, partea vătămată participă pasiv, neavând la îndemână aceleași mijloace procesuale cu ale celorlalte părți din proces. Această inegalitate de tratament juridic constituie o violare a principiului egalității în fața legii, consacrat de art.16 din Constituție, o încălcare a dispozițiilor art.6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a prevederilor art.24 și art.49 din Constituție”. În susținerea celor de mai sus depune note scrise.

Reprezentantul Ministerului Public arată că diferențierea făcută prin dispozițiile lit.c) a art.362 alin.1 din Codul de procedură penală (în

sensul că partea vătămată poate face apel numai în ceea ce privește latura penală a cauzei în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă) este contrară principiului constituțional al egalității și nediscriminării, deoarece se aplică un tratament diferențiat, fără a exista o motivare obiectivă și rezonabilă. De asemenea, sunt încălcate și prevederile art.24 din Constituție, întrucât garantarea constituțională a dreptului la apărare are în vedere și posibilitatea exercitării căilor legale de atac împotriva soluțiilor adoptate de instanța de judecată, care sunt considerate greșite de către unul sau altul dintre participanții la procesul penal. Referitor la dispozițiile art.21 alin.(2) din Constituție, potrivit cărora nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție, și care au ca semnificație faptul că legiuitorul nu poate exclude de la exercițiul drepturilor procesuale pe care le-a instituit nici o categorie sau un grup social, arată că prevederile legale criticate nu reglementează o situație de excludere, ci de limitare a exercițiului drepturilor procesuale pentru partea vătămată. Această limitare este neconstituțională, nefiind îndeplinite condițiile restrictive stabilite de art.53 alin.(1) din Constituție. Față de cele arătate, reprezentantul Ministerului Public pune concluzii de admitere a excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art.362 alin.1 lit.c) din Codul de procedură penală și, totodată, în temeiul art.25 alin.(2) din Legea nr.47/1992, republicată, de constatare a neconstituționalității și a dispozițiilor art.385² din Codul de procedură penală.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarelor, reține următoarele:

Prin Încheierea din 6 noiembrie 2003, pronunțată în Dosarul nr.40/2003, și Încheierea din 5 noiembrie 2003, pronunțată în Dosarul nr.4157/2003, **Curtea Militară de Apel și, respectiv,**

Tribunalul Teleorman – Secția penală au sesizat **Curtea Constituțională** cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor **art.362 alin.1 lit.c)** din **Codul de procedură penală**, excepție ridicată de **Horia Andrei Ursu** și **Nicolae Badea**, părți vătămate în dosarele menționate

În motivarea excepției de neconstituționalitate, se arată, în esență, că prevederile legale criticate sunt contrare dispozițiilor art.16 alin.(1), art.21, art.24, art.49 alin.(1) și art.123 din Constituție, precum și ale art.6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Se motivează că, în cauzele penale în care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, partea vătămată care participă la proces nu are dreptul să atace cu apel sentința pe care o consideră nelegală sau netemeinică, deși, în calitate de subiect pasiv al infracțiunii, este profund interesată în soluționarea cauzei. Refuzându-i-se acest drept, i se îngrădește accesul la justiție și i se nesocotește dreptul la un proces echitabil.

Curtea Militară de Apel apreciază că excepția de neconstituționalitate este întemeiată, întrucât persoana vătămată, care participă în procesul penal în calitate de parte vătămată, poate devolua latura penală a cauzei numai în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă, nu și în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, ceea ce creează astfel o inegalitate în drepturi între persoanele vătămate, în cele două situații. Or, arată instanța, chiar în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, contribuția părții vătămate la aflarea adevărului este de necontestat nu numai în etapa judecătorească în primă instanță, dar și în căile de atac. Faptul că procurorul are calitatea de reprezentant al intereselor generale ale societății nu înlătură,

în opinia sa, dreptul părții vătămate de a critica, pentru nelegalitate și netemeinicie, hotărârea primei instanțe, în fața instanțelor de control judiciar. Se mai invocă și argumentul că însăși Curtea Constituțională, prin Decizia nr.486/1997, a recunoscut dreptul persoanei vătămate de a declanșa judecata în fața instanței a persoanei față de care procurorul a dispus o soluție de neurmărire sau de netrimitere în judecată. Decizia Curții Constituționale a condus la introducerea, prin Legea nr.281/2003 pentru modificarea Codului de procedură penală, a art.278¹, de unde rezultă dreptul persoanei vătămate de a sesiza instanța (art.278¹ alin.9 din Codul de procedură penală). În cazul pronunțării soluției de achitare în primă instanță, în lipsa recunoașterii dreptului persoanei vătămate de a se adresa instanțelor de control judiciar, în ipoteza reglementată de art.278¹ alin.8 lit.c) din Codul de procedură penală, aceasta ar echivala cu lipsa accesului la justiție. Or, neregnoașterea dreptului de apel și recurs pentru partea vătămată ar lipsi de conținut și finalitate demersul juridic și principial al Curții Constituționale și al legiuitorului. Dispozițiile legale criticate sunt contrare, precizează instanța, și prevederilor constituționale ale art.21 alin.(1)-(3), referitoare la accesul liber la justiție, și ale art.124 alin.(2), potrivit cărora justiția este unică, imparțială și egală pentru toți.

Tribunalul Teleorman - Secția penală consideră excepția întemeiată, cu motivarea că „singura posibilitate a părții vătămate de a-și susține interesele în ceea ce privește latura penală este aceea de a declara apel ca o cale de apărare a intereselor victimei, or o excludere a acestei posibilități vine în contradicție cu interesele acesteia, îngrădindu-i drepturile pe care statul le protejează”.

În conformitate cu dispozițiile art.24 alin.(1) din Legea nr.47/1992, încheierile de sesizare au fost comunicate președinților celor două Camere ale Parlamentului și Guvernului, pentru a-și exprima punctele de

vedere asupra excepției de neconstituționalitate ridicate. De asemenea, potrivit dispozițiilor art.18¹ din Legea nr.35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, cu modificările ulterioare, a fost solicitat punctul de vedere al acestei instituții.

Guvernul arată că excepția de neconstituționalitate a prevederilor art.362 alin.1 lit.c) din Codul de procedură penală este neîntemeiată. În acest sens se arată că legea face distincție între situațiile în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate și cele în care acțiunea penală se pune în mișcare și se exercită din oficiu. În conformitate cu prevederile art.131 din Constituție, procurorul este titularul acțiunii publice în procesul penal, ca reprezentant al intereselor generale ale societății. Persoana vătămată care s-a constituit parte civilă în procesul penal, având deplină capacitate procesuală în ce privește acțiunea civilă, va putea discuta, în apelul său, și aspectele penale ale hotărârii atacate, dacă de modul în care au fost soluționate acestea depinde soluționarea acțiunii civile. Eventualele erori comise de prima instanță, în soluționarea laturii penale, nu vor putea fi îndreptate ca urmare a declarării apelului numai de către partea civilă, însă aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei sunt garantate de legiuitorul român prin posibilitatea oferită părților din proces de a exercita căile extraordinare de atac prevăzute de lege. De aceea, nu se poate susține că, prin dispozițiile art.362 alin.1 lit.c) din Codul de procedură penală, se încalcă accesul liber la justiție consacrat în art.21 din Constituție.

În cauzele în care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, partea vătămată nu are dreptul să decidă nici declanșarea, nici încetarea procesului penal și, în consecință, nici continuarea acestuia prin promovarea căii de atac a apelului. În aceste condiții, își găsește aplicare principiul oficialității înscris în art.2 din Codul de procedură penală.

Deși în cele două situații drepturile părții vătămate sunt diferite, acestea nu constituie o încălcare a principiului constituțional al egalității în drepturi, deoarece acest principiu nu trebuie să atragă aplicarea aceluiași regim juridic unor situații diferite. Așa cum, în cauzele în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, procurorul nu poate dispune punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale împotriva voinței persoanei vătămate, tot așa, în cazurile în care funcționează principiul oficialității, partea vătămată nu poate dispune asupra acțiunii penale. Acest fapt nu este de natură să îi aducă părții vătămate nici un fel de prejudicii; altfel, partea vătămată s-ar substitui Ministerului Public, singurul împuternicit prin Constituție să reprezinte interesele societății în procesul penal.

Avocatul Poporului arată că, față de prevederile art.21 alin.(3) din Constituție, excepția este neîntemeiată, deoarece „procesul echitabil” nu implică imperios „existența mai multor grade de jurisdicție, a unor căi de atac al hotărârilor judecătorești, pe cale de consecință, posibilitatea exercitării acestor căi de atac de către toate părțile din proces”. Totodată, faptul că partea vătămată poate folosi calea de atac a apelului numai în cauzele în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă și numai în ce privește latura penală, corespunde întru totul intereselor generale ale societății, soluționarea acțiunii penale nefiind lăsată, în nici un sistem de drept penal, la voința persoanei vătămate (cu excepția infracțiunilor zise de învinuire privat-publică).

Critica raportată la prevederile art.21 alin.(1) și (2) din Constituție este neîntemeiată, deoarece textele legale criticate nu conțin norme restrictive privind accesul la justiție pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor legitime ale persoanelor la care se referă.

Cât privește pretinsa neconstituționalitate față de art.16 din Constituție, Avocatul Poporului apreciază că aceasta este nefondată, deoarece partea vătămată are posibilitatea de a exercita aceeași cale de atac (apelul) pe care o au procurorul, inculpatul și celelalte părți din procesul penal. Limitele prevăzute în dispozițiile legale criticate nu constituie discriminări, ci precizări firești în raport cu interesele legitime ale acestor părți, apărute în cadrul procesului penal.

În legătură cu invocarea încălcării prevederilor art.124 din Constituție, se arată că aceste critici sunt nerelevante pentru soluționarea excepției de față, neavând incidență cu obiectul acesteia.

Președinții celor două Camere ale Parlamentului nu au comunicat punctele lor de vedere cu privire la excepția de neconstituționalitate ridicată.

CURTEA,

examinând încheierile de sesizare, punctele de vedere ale Guvernului și Avocatului Poporului, susținerile părților prezente, rapoartele întocmite de judecătorul-raportor, susținerile autorului excepției, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate raportate la prevederile Constituției, precum și dispozițiile Legii nr.47/1992, reține următoarele:

Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art.146 lit.d) din Constituție, precum și ale art.1 alin.(1), art.2, art.3, art.12 și art.23 din Legea nr.47/1992, republicată, să soluționeze excepția de neconstituționalitate ridicată.

Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile art.362 alin.1 lit.c) din Codul de procedură penală, conform cărora: „*Pot face apel:[...] c) partea vătămată, în cauzele în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă, dar numai în ce privește latura penală*”.

Autorii excepției susțin că aceste dispoziții legale contravin prevederilor constituționale privind egalitatea în drepturi prevăzută de art.16 alin.(1), dreptul părților la acces liber la justiție și dreptul la un proces echitabil reglementate de art.21, dreptul la apărare consacrat de art.24, restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți prevăzută de art.49 alin.(1), precum și înfăptuirea justiției reglementată de art.123, ultimile două articole devenind art.53 alin.(1) și, respectiv, art.124, după revizuirea și republicarea Constituției în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.767 din 31 octombrie 2003. Dispozițiile constituționale invocate au, în prezent, următorul cuprins:

- Art.16 alin.(1): „ *Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.* ”;

- Art.21 alin.(3): „ *Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil.* ”;

- Art.24: „ *(1) Dreptul la apărare este garantat.*

(2) În tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu. ”;

- Art.53 alin.(1): „ *Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav.* ”;

- Art.124: „ *(1) Justiția se înfăptuiește în numele legii.*

(2) Justiția este unică, imparțială și egală pentru toți.

(3) Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii. ”

Se consideră, de asemenea, că textul de lege criticat încalcă și prevederile Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților

fundamentale cuprinse în art.6 alin.(1), potrivit cărora: „*Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședințe poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.*”

Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată, pentru considerentele ce urmează a fi înfățișate, că dispozițiile art.362 alin.(1) lit.c) din Codul de procedură penală, prin limitarea dreptului părții vătămate de a exercita calea de atac a apelului (și, în consecință, și calea de atac a recursului, datorită trimiterii realizate prin art.385² din Codul de procedură penală), contravin Constituției, și anume: prevederilor art.16 alin.(1), referitoare la egalitatea în drepturi; dispozițiilor art.21, referitoare la accesul liber la justiție, prevederilor art.24 alin.(1), referitoare la dreptul la apărare, dispozițiilor art.124 alin.(2) (prevederi constituționale invocate în mod expres de autorii excepției); precum și prevederilor art.129, referitoare la folosirea căilor de atac.

1. Limitarea, stabilită prin art.362 alin.1 lit.c) din Codul de procedură penală, a dreptului părții vătămate de a exercita căile ordinare de atac, cu privire la latura penală, exclusiv în cauzele în care acțiunea

penală se pune în mișcare la plângere prealabilă este contrară principiului egalității în drepturi, consacrat de art.16 alin.(1) din Constituție, deoarece pun persoana vătămată, care este subiect pasiv al infracțiunii și al raportului substanțial de conflict, în poziție de inferioritate față de inculpat, subiectul activ al infracțiunii, care are dreptul de a folosi nestânjenit calea de atac a apelului. Or, este inadmisibil ca inculpatul să poată folosi calea de atac a apelului, iar victima sa, parte vătămată în proces, să nu aibă acest drept.

Condiționarea punerii în mișcare a acțiunii penale de existența plângerii prealabile a persoanei vătămate reprezintă o excepție de la principiul general al oficialității procesului penal și se aplică doar în cazul infracțiunilor cu o gravitate și cu un grad de pericol social mai reduse. Pe de altă parte, în cazul infracțiunilor mai grave, interesul părții vătămate pentru aplicarea corectă a măsurilor represive legale este mai accentuat.

Este adevărat că procesele penale având ca obiect infracțiuni care sunt urmărite din oficiu sunt de interes public și că titularul acțiunii penale este Ministerul Public, care, potrivit prevederilor art.131 alin.(1) din Constituție, *„În activitatea judiciară, [...] reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor”*. Dar nu mai puțin adevărat este și faptul că exercitarea personală și în mod nemijlocit de către partea vătămată a dreptului de a ataca la instanța ierarhic superioară o hotărâre judecătorească pe care o consideră greșită, indiferent sub ce aspect, nu diminuează cu nimic rolul și atribuțiile Ministerului Public, ci, dimpotrivă, le completează în interesul aplicării corecte a legii. Controlul judiciar, prin diferite grade de jurisdicție, are menirea de a repara eventualele erori cuprinse în soluțiile pronunțate prin hotărârile instanțelor inferioare. La fel cum poate greși o instanță judecătorească, și

reprezentantul Ministerului Public este supus aceleiași eventualități, astfel încât este posibil ca în mod eronat să nu atace cu apel ori cu recurs o hotărâre nelegală sau netemeinică. Într-o asemenea situație, când - conform art.362 alin.1 lit.c) din Codul de procedură penală - partea vătămată este privată de dreptul de a exercita căile de atac, hotărârile respective nu se mai supun controlului judiciar, cu consecința menținerii erorii judiciare (a cărei posibilitate de înlăturare prin eventuala formulare a unei căi extraordinare de atac este extrem de redusă, ca urmare a regimului juridic restrictiv al acestor căi).

În legătură cu aplicarea principiului egalității Curtea Constituțională a stabilit în mod constant în jurisprudența sa că „violarea principiului egalității și nediscriminării există atunci când se aplică tratament diferențiat unor cazuri egale, fără să existe o motivare obiectivă și rezonabilă, sau dacă există o disproporție între scopul urmărit prin tratamentul inegal și mijloacele folosite” (Decizia Curții Constituționale nr.107 din 1 noiembrie 1995, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.85 din 26 aprilie 1996).

În același sens s-a pronunțat și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care, în aplicarea principiului nediscriminării prevăzut la art.14 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, a stabilit că orice diferență de tratament făcută de stat între persoane aflate în situații similare trebuie să își găsească o justificare obiectivă și rezonabilă (de exemplu, în cazul *"Markx împotriva Belgiei"*, 1979).

În aceste condiții Curtea Constituțională constată că nu există o justificare obiectivă și rezonabilă în ceea ce privește limitarea părții vătămate de a exercita căile ordinare de atac, cu privire la latura penală,

exclusiv în cauzele în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă.

În lumina celor arătate, Curtea constată și încălcarea dispozițiilor constituționale ale art.124 alin.(2), potrivit cărora „*Justiția este unică, imparțială și egală pentru toți*”.

2. Conform art.21 din Constituție, “(1) *Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime.*

(2) *Nici o lege nu poate îngrădi exercitarea acestui drept*”.

Întrucât textul constituțional nu distinge, rezultă că accesul liber la justiție nu se referă exclusiv la acțiunea introductivă la prima instanță de judecată, ci și la sesizarea oricăror altor instanțe care, potrivit legii, au competența de a soluționa fazele ulterioare ale procesului, inclusiv, așadar, la exercitarea căilor de atac, deoarece apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor legitime ale persoanelor presupune, în mod logic, și posibilitatea acționării împotriva hotărârilor judecătorești considerate ca fiind nelegale sau neîntemeiate. Ca urmare, limitarea dreptului unor părți ale unui și aceluiași proces penal de a exercita căile legale de atac constituie o restrângere a accesului liber la justiție.

Această îngrădire este neconstituțională, nefiind îndeplinite condițiile restrictive stabilite de art.53 alin.(1) din Constituție, potrivit căruia: „*Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav.*”;

3. Potrivit art.24 alin.(1) din Constituție, *“Dreptul la apărare este garantat”*. Prin redactarea sa atât de generală, această garanție constituțională nu vizează doar apărarea referitoare la faza procesului penal desfășurată în fața primei instanțe de judecată (de exemplu, prin propunerea și producerea de probe în fața instanței de fond, prin concluzii puse în cadrul dezbaterilor etc.), ci vizează, deopotrivă, și dreptul de apărare prin exercitarea căilor legale de atac împotriva unor constatări de fapt sau de drept ori unor soluții adoptate de o instanță de judecată, dar care sunt considerate greșite de către unul sau altul dintre participanții la procesul penal. Este evident că, în situația în care partea vătămată este împiedicată să exercite căile ordinare de atac, aceasta nu-și pot valorifica și apăra drepturile în fața instanței de apel sau de recurs, întrucât cauza ori nu va ajunge în fața acestor instanțe ori, în eventualitatea apelului sau recursului declarat de inculpat, nu se poate înrăutăți situația acestuia.

4. Potrivit prevederilor art.129 din Constituție, *„Împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii”*. Această normă constituțională cuprinde două teze: prima teză consacră dreptul subiectiv al oricărei părți a unui proces, indiferent de obiectul procesului, precum și dreptul Ministerului Public de a exercita căile de atac împotriva hotărârilor judecătorești considerate ca fiind nelegale sau neîntemeiate; cea de-a doua teză prevede că exercitarea căilor de atac se poate realiza în condițiile legii.

Prima teză exprimă, de fapt, în alți termeni, dreptul fundamental înscris în art.21 din Constituție privind accesul liber la justiție (desigur, în înțelesul de acces liber la toate gradele de jurisdicție, astfel cum s-a demonstrat prin considerentele anterioare); această teză conține, așadar, o reglementare substanțială. Cea de-a doua teză se referă la reguli de

procedură, care nu pot însă aduce atingere substanței dreptului conferit prin cea dintâi teză. Așa fiind, în privința condițiilor de exercitare a căilor de atac legiuitorul poate să reglementeze termenele de declarare a acestora, forma în care trebuie să fie făcută declarația, conținutul său, instanța la care se depune, competența și modul de judecare, soluțiile ce pot fi adoptate și altele de același gen, astfel cum, de altfel, prevede art.126 alin.(2) din Constituție, potrivit căruia *„Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege”*. Dar legiuitorul nu poate suprima dreptul - substanțial - al unei părți interesate de a exercita căile de atac și nici nu poate restrânge exercițiul acestui drept decât în condițiile restrictive stabilite prin art.53 din Constituție. Într-adevăr, deși art.129 din Constituție asigură folosirea căilor de atac *„în condițiile legii”*, această dispoziție constituțională nu are însă semnificația că *„legea”* ar putea înlătura ori restrânge exercițiul altor drepturi sau libertăți expres consacrate prin Constituție.

5. În sfârșit, referitor la prevederile cuprinse atât în Constituția României [art.21 alin.(3)], cât și în Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (art.6 alin.1), și anume cele care privesc dreptul la un proces echitabil și dreptul persoanei de a se plânga unei instanțe, Curtea reține că textul legal criticat de autorii excepției oprește în realitate partea vătămată de a apela la instanțele judecătorești, de a fi apărată și de a se prevala de toate garanțiile procesuale care condiționează într-o societate democratică procesul echitabil.

Astfel fiind, Curtea Constituțională înțelege să procedeze la revizuirea practicii sale în materie. Revenind asupra jurisprudenței anterioare, Curtea constată ca fiind neconstituțională dispoziția *„în cauzele în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă, dar numai în ce privește latura penală”* din cuprinsul art.362

alin.1 lit.c) din Codul de procedură penală, urmând ca persoana vătămată să poată exercita calea de atac ordinară a apelului indiferent de modul în care se pune în mișcare acțiunea penală (din oficiu sau la plângere prealabilă).

Pentru considerentele expuse, în temeiul art.146 lit.d) și art.147 alin.(4) din Constituție, precum și al art.13 alin.(1) lit.A.c), al art.23 și al art.25 alin.(1) din Legea nr.47/1992, republicată, cu majoritate de voturi,

CURTEA
În numele legii
DECIDE:

Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Andrei Horia Ursu în Dosarul nr.40/2003 al Curții Militare de Apel și de Nicolae Badea în Dosarul nr.4157/2003 al Tribunalului Teleorman – Secția penală, și constată că dispoziția „în cauzele în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă, dar numai în ce privește latura penală” din cuprinsul art.362 alin.1 lit.c) din Codul de procedură penală, este neconstituțională.

Prezenta decizie se comunică celor două Camere ale Parlamentului și Guvernului conform art.25 alin.(4) din Legea nr.47/1992, republicată.

Definitivă și obligatorie.

Pronunțată în ședința publică din data de 9 martie 2004.

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE,

[Signature]
Prof. univ. dr. Nicolae Popa

MAGISTRAT – ASISTENT,

Flămința Geangu

[Signature]